

Уважаеми г-н министър на културата,

Ваши превъзходителства,

Почитаеми зам.-министри на образованието и науката, на културата,

Скъпи г-н директор на НАИМ,

Драги колеги,

Почитаеми дами и господа,

Световната митология повдига въпроси и се старае да обясни защо всяка култура създава истории, които помагат на хората да се ориентират и да намерят път за изход от хаоса, в който попадаме с първата глътка въздух на тази планета. Смразяващата неизвестност на човешкото съществуване се поражда именно от този хаос и от непроучените пространства, които трябва да прекосим във вещественния и в душевния си свят. Колкото и различни да са нашите гени, житейски преживелици и реакции, с които флексибилният ни мозък отговаря на тези преживявания, всички ние трябва да се справяме с неизвестността, както да се опитваме да се преместим от хаоса към реда.

Ред в хаоса се опитва да въведе и тази изложба. Аристотел не изпада в паника заради противоречията между отделните морални кодекси и подчертава, че специфичните правила, закони и порядки може да се различават на различни ширини, но навсякъде си приличат по едно – и това е афинитетът на човека да въвежда ред в хаоса чрез някакви правила, определени принципи. С други думи, чувството за морал – като нещо, залегнало на биологично ниво у нас е толкова дълбоко имплементирано в човешката природа, че където и да се намираме ние си създаваме мрежа от правила и закони. А идеята, че можем да се отървем от моралните си ограничения, си остава фантазия. Та затова ми се струва, че тук чрез над двеста артефакта не откриваме, че някое божество е мъртво или забравено, а имаме възможност да вникнем в това що

е морал от неолита почти до появата на християнската църква като институция.

Разглеждайки тази изложба имайте предвид, че древните обитатели на нашите земи са възприемали света като сцена, а не като сбор от предмети, като на тази сцена се овеществяват дори идеите, персонифицира се дори моралът, та дори и отношението към него се персонализира.

В тази връзка мога да ви обърна внимание към един от експонатите от „Забравените божества“. Става дума за вотивния мраморен релеф с изображение на Немезида от II – III век, намерен в с. Добри лаг, Пернишко. Богинята на възмездието Немезида е представена анфас, облечена е в дълъг, високо препасан хитон и загърната в химатион. В дясната си ръка държи везна, под която е изобразен грифон, а в лявата – аршин. Иконографията ѝ е доста сходна с тази на Темида, но Немезида не е с привързани очи, а в полетата над и под релефа е врязан посветителен надпис: ἀγαθῇ τύχῃ. Νεμέσ[ει Ἀδρ]αστείᾳ Σαλ(?) ·Πρόκλα χαριστήριον, който в превод от старогръцки гласи: На добър час! Прокла (посвети) благодарствен дар на Немезида Адрастея. По този текст можем да съдим, че тук не става дума за благодарност поради спечелен спор, а за постигане на лично удовлетворение у жена на име Прокла от въздадено ѝ възмездие. Самата жена определя това възмездие като

„неизбежно“, затова се покланя на Немезида Адрастея. Наличието на грифон в релефа пък означава, че възмездието е постигнато бързо. Особеното във вярванията на древните гърци е, че възмездието може да бъде за сторено зло, което в конкретния случай се нарича ὕβρις (хюбрис). Става дума за особена надменност, липса на емпатия или трагическа вина, демонстрирана от хора спрямо други смъртни, която се наказва с божествена отплата, не със съд или правораздаване, защото са нарушени божествените, а не обществените закони. При всяко положение, е впечатляващо, че до нас е достигнал артефакт, свързан с конкретно лице, живяло преди около двадесет века, което е означавало решаването на проблема си чрез плащането и поставянето на вотивен дар в чест на богинята на бързото божествено възмездие. Кой и как е пострадал в резултат на това възмездие можем само да предполагаме. Осланяйки се на скромния си житейски опит и пол, мога само интуитивно да предположа, че става дума за някой клетник с ХУ хромозома, който ужасно е разгневил Прокла. Именно тук обаче се крие и приносът на настоящата временна изложба – тя осъществява връзка между поръчител, молител с артефакт и оттам със съвременния зрител. Вглеждането във всеки експонат може да предизвика размисъл и не на последно място да провокира любопитството към по-нататъшно търсене, към лично усъвършенстване. Видимо са се усъвършенствали и двамата куратори, за което ги поздравявам – Създали сте бижу, което ще остане предимно чрез съпътстващото експозицията издание. Ако се стремите и Вие към самопознание и самоусъвършенстване, добре дошли в света на „Забравените божества“ и честит празник!